

ОСНОВНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Обґрунтовано основні складники процесу модернізації європейської вищої освіти України, які набувають особливої значущості в контексті національних пріоритетів XXI століття

Ключові слова: вища освіта, бакалавр, магістр

Постановка проблеми. Процес інтелектуалізації економіки, який набуває все більшого поширення у світі, зумовлює підвищення ролі системи вищої освіти у зростанні економіки. Фактично, рівень її розвитку та якості стає одним із головних чинників, що визначає загальний рівень конкурентоспроможності економіки країни. Отримані під час навчання знання та навички стають основою інтелектуального потенціалу економіки, визначальним фактором створення інновацій. Саме університетська наука в більшості високорозвинених країн є головною ланкою системи створення знань тому, основними функціями системи вищої освіти у сучасній економіці є створення та передача знань.

У комплексі цих питань особливе значення сьогодні мають, наукова оцінка тих уроків та досвіду, які випливають з десятирічного періоду реалізації Лісабонської стратегії розвитку ЄС та аналіз новітніх підходів, закладених у стратегію "Європа 2020", що буде визначати інноваційний розвиток Євросоюзу протягом найближчого десятиліття, а також виявлення тих перешкод, чинників негативного впливу, котрі зменшували ефективність інноваційної політики ЄС в минулому і, можливо, заважатимуть реалізації нової стратегії в майбутньому.

Зважаючи на інноваційний курс розвитку економіки України, модернізація системи освіти відповідно до сучасних світових вимог є одним із пріоритетних завдань органів державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми становлення сучасних модернізаційних зрушень в системі вищої освіти проаналізовані в роботах В. Андрущенко, В. Астахової, К. Астахової, В. Вікторова, Б. Гершунського, Д. Дзвінчука, А. Джурицького, М. Згуровського, І. Зязюна, І. Каленюк, С. Клепка, К. Корсака, В. Кременя, В. Кудіна, В. Кушерця, В. Лугового, М. Лукашевича, В. Лутая, М. Михалченка, О. Навроцького, С. Ніколаєнка, В. Огаренка, В. Огнев'юка, Л. Рижак, М. Розова, М. Романенка, П. Таланчука, В. Шинкарука та інших вітчизняних науковців.

Метою даної статті є визначення основних напрямів модернізації вищої освіти у вищих навчальних закладах України.

Викладення основного матеріалу. Важливою передумовою успішного розвитку інституційної системи будь-якого рівня є чітке усвідомлення ключових орієнтирів руху. Розбудова європейської вищої освіти у цьому ракурсі є прикладом системного розвитку на основі послідовної та зваженої політики, яка спирається на три фундаментальні документи:

- Болонська декларація 1999 р.
- Лісабонська стратегія 2000 р.
- Стратегія "Європа 2020", ухвалена Європейським Союзом у 2010 р.

Основною метою створення Болонської декларації 1999 р. стала необхідність зробити європейську вищу освіту "більш конкурентоспроможною та привабливою". Цим актом країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти й домовилися про створення до 2010 року єдиного європейського освітнього та наукового простору. У межах цього простору мають діяти єдині вимоги до визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності громадян, що істотно підвищить конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітніх послуг [1, с.80].

Власне, цим документом було задекларовано прийняття загальної системи порівняльних освітньо-кваліфікаційних рівнів, зокрема через затвердження додатка до диплома; запровадження в усіх країнах двох циклів навчання за формулою 3+2, при цьому перший, бакалаврський цикл має тривати не менше трьох років, а другий, магістерський – не менше двох років, і вони мають сприйматися на європейському ринку праці якраз як

освітні та кваліфікаційні рівні; створення систем кредитів відповідно до європейської системи трансферу оцінок, включно з постійним навчанням; сприяння європейській співпраці щодо забезпечення якості освіти, розробку порівняльних критеріїв і методів оцінки якості; усунення перешкод на шляху до мобільності студентів і викладачів.

Лісабонська стратегія спрямувала вищу освіту європейського простору на розвиток "більш потужної та більш інтегрованої економіки, що базується на знаннях", визначивши тріаду "вища освіта – дослідження – інновації" як "важливі стовпи процвітання Європи". Досягнення цієї мети передбачало загальну стратегію, спрямовану насамперед на перехід до економіки і суспільства, що базуються на знаннях, за допомогою поліпшення політики інформатизації та політики в галузі досліджень і розробок, – а також шляхом активізації процесу структурних реформ у напрямі конкурентоспроможності та інновацій.

Реалізація Лісабонської стратегії на практиці виявилася дуже непростою справою і наштовхнулася на численні перепони, як наслідок, у середині десятирічного терміну її реалізації, тобто в 2005 р., Лісабонську стратегію було оновлено шляхом ухвалення Партнерства заради зростання та зайнятості та доповнення його Програмою дій Союзу і відповідними національними програмами в цій сфері [5, с.114].

Одним із основних напрямів оновленого варіанта Лісабонської стратегії проголошувалося формування високоякісної системи освіти, зокрема, через завершення створення Європейської зони вищої освіти і перетворення європейських університетів на глобально конкурентоспроможні інституції. В цілому ставилося завдання збільшити інвестиції в людський капітал шляхом поліпшення якості освіти та підвищення кваліфікації. Було передбачено комунітарну Програму безперервного навчання впродовж життя (Lifelong Learning Programme), а з 2006 р. – відповідні національні програми, з метою забезпечення вищого рівня мобільності робочої сили (як передумови ефективного забезпечення виробництва висококваліфікованими трудовими ресурсами) розроблено заходи щодо спрощення взаємного визнання кваліфікації в межах Співтовариства [5, с.115].

Реалізація стратегії "Європа 2020" розпочалася у березні 2010 року. Цей етап Президент Європейської Комісії Ж.-М. Баррозу назвав "новим початком" для Європи. Зазначений документ є продовженням Лісабонської стратегії (2000-2010 рр.) і встановлює три пріоритети – розумний, стійкий та інклюзивний розвиток. Зміст пріоритетів такий:

- розумність передбачає розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях;
- стійкість забезпечується більш ефективним використанням ресурсів;
- інклюзивність спрямована на сприяння високому рівню зайнятості населення, соціальному й територіальному згуртуванню.

Документом також визначено стратегічні показники, які мають засвідчити досягнення успіху у розвитку Європи станом на 2020 рік. До них, серед інших, належать такі:

- 75 % населення віком від 20 до 64 років мають бути працевлаштованими (нині цей показник складає 69 %);
- 3 % ВВП Європейського Союзу має бути інвестовано у сферу досліджень і розробок.

Для реалізації стратегії "Європа 2020" визначено сім програмних ініціатив серед яких:

- "Інноваційний Союз" – програма, спрямована на розвиток сфери досліджень та інновацій. Реалізація ініціативи розпочалася 6 жовтня 2010 року.
- "Молодь у русі". Основною метою цієї програми є сприяння навчальній та професійній стабільності молодих людей. Реалізація розпочалася 15 вересня 2010 року.
- "Поряток денний для нової кваліфікації і роботи" – програма, спрямована на інтеграцію професійної діяльності та освіти. Реалізація розпочалася у листопаді 2010 року.

Нова стратегія розвитку також констатувала чіткі орієнтири щодо модернізації європейської вищої освіти, які, своєю чергою, були деталізовані у документі "Підтримуючи розвиток і професійну діяльність – порядок денний для модернізації європейських систем

вищої освіти", ухваленому Європейською Комісією 26 вересня 2011 року. Відповідно до цього документа ключовими завданнями модернізації європейської вищої освіти є (рис. 1):

Рис. 1. Основні завдання модернізації європейської вищої освіти

У цьому ж документі визначено такі основні принципи розвитку вищої освіти, як прозорість, диверсифікація (різнорідність), мобільність і співпраця.

Аналізуючи вищезазначені завдання необхідно зазначити, що для підвищення кількості випускників вищих навчальних закладів і дослідників заплановано розробити "чіткі маршрути прогресу" для забезпечення переходу від професійної та інших типів освіти до вищої. Ефективним механізмом для цього є зв'язок між національними рамками кваліфікацій (НРК) та Європейською рамкою кваліфікацій (ЄРК), що базується на навчальних результатах. Окрім того, передбачається удосконалення процедур для визнання навчання та досвіду, запозиченого ззовні (поза формальною освітою). Важливим завданням для досягнення першої мети є також розроблення і запровадження національних стратегій для підготовки та перепідготовки достатньої кількості дослідників для Європейського Союзу.

Для реалізації покращення якості та релевантності вищої освіти необхідно:

- широке залучення роботодавців та інституцій ринку праці до розроблення та запровадження навчальних програм;
- урізноманітнення моделей і форм навчання (заочна, дистанційна, змішана, модульна тощо);
- використання потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для забезпечення індивідуалізації навчання, удосконалення методів викладання й дослідження;
- безперервний професійний розвиток персоналу інституцій вищої освіти;
- розвиток програм докторського рівня відповідно до Принципів інноваційної докторської підготовки.

Також слід зазначити, що відповідно до планів Європейської Комісії, розроблення Рамки європейського дослідницького простору та Принципів інноваційної докторської підготовки було заплановано на 2012 рік. Загальними орієнтирами для цього є:

- якість докторської підготовки;
- мобільність дослідників;
- міжнародна співпраця;
- поширення, трансфер і використання результатів досліджень;
- спрямованість на досконалисть;
- міждисциплінарний підхід у дослідженнях;
- привабливе інституційне середовище тощо.

Третя мета Стратегії модернізації європейської вищої освіти – посилення якості через мобільність і міжнародну співпрацю – спрямована на збільшення кількості студентів, які здобувають вищу освіту за кордоном, до 20 % (удвічі порівняно з нинішнім показником). Обґрунтовується така позиція тим, що саме навчальна мобільність допомагає молодим людям підвищувати свій професійний потенціал, розвивати соціальні та міжкультурні навички. Крім того, Європейська Комісія констатує: "Залучення кращих студентів, викладачів і дослідників з-поза меж Європейського Союзу та розвиток нових форм міжнародної співпраці є ключовими

чинниками для покращення якості". До завдань, спрямованих на реалізацію зазначеної мети, належать:

- сприяння інституціям вищої освіти у розбудові навчальної мобільності на системній основі та усунення наявних бар'єрів;
- послідовний розвиток відповідних механізмів — європейська кредитна трансферно-накопичувальна система; додаток до диплому; європейська рамка кваліфікацій для ефективного визнання кредитів і порівнюваності дипломів, отриманих за кордоном;
- покращення доступу й умов для працевлаштування та професійного розвитку студентів, дослідників, викладачів з інших країн.
- Наступну мету – забезпечити реалізацію "трикутника знань" – зв'язок вищої освіти, досліджень і бізнесу (підприємництва, виробництва) для досягнення досконалості та регіонального розвитку, можна досягти за допомогою:
 - стимулювання розвитку підприємницьких, креативних та інноваційних навичок у всіх освітніх напрямках і на всіх освітніх рівнях;
 - розвитку інтерактивного навчального середовища та Інфраструктури трансферу знань;
 - розвитку різних форм співпраці інституцій вищої освіти з підприємствами;
 - системного залучення вищих навчальних закладів до процесів розроблення та реалізації локальних і регіональних програм розвитку [1, с. 82].

Останньою у зазначеному переліку європейської Стратегії модернізації вищої освіти, але критично важливою, є мета покращення врядування та фінансових механізмів. У документі зазначено, що на сучасному етапі інвестиції у сферу вищої освіти Європейського Союзу в середньому складають 1,3 % ВВП, що значно нижче порівняно з США (2,7 %) та Японією (1,5 %). З цього приводу Європейська Комісія констатує: "Виклики, з якими має справу вища освіта, вимагають більш гнучкого врядування та фінансових систем для того, щоб забезпечити баланс між автономією освітніх інституцій та їхньою відповідальністю перед усіма стейкхолдерами". Підвищення ефективності механізмів фінансування передбачає пошук способів диверсифікації фінансових джерел для вищої освіти, ідентифікацію реальних витрат, забезпечення цільових видатків, запровадження результат-орієнтованого бюджетування та ін.

Зростання рівня конкуренції і тенденції до результат-орієнтованого фінансування спонукають інституції вищої освіти підвищувати ефективність своєї стратегічної управлінської спроможності через професіоналізацію управлінських структур, механізмів, процедур ухвалення рішень тощо. Врядування у вищій освіті нині визначається як "багаторівневе" та "з багатьма акторами". Ключовими складниками такого врядування є інституційна автономія та професійне лідерство. Щодо необхідності посилення інституційної автономії вищих навчальних закладів, Європейська Комісія ще у 2006 році констатувала: "Інституційна автономія має бути посилена і університети

мають взяти на себе повну відповідальність перед суспільством в цілому за свої результати. Університети мають відповідати і звітувати за свої програми, персонал і ресурси". Інституційна автономія є фундаментом для розбудови та забезпечення більш адаптивного до потреб середовища функціонування та розвитку інституцій вищої освіти.

Розроблення та реалізацію індивідуальних профілів і стратегій інституцій вищої освіти відповідно до обраних місій та орієнтирів європейської спільноти розглядає як основну диверсифікації системи вищої освіти, шлях до її ефективного розвитку. Орієнтація на різноманітність обґрунтовується так: "Не існує єдиної досконалої моделі; Європа потребує широкій різноманітності інституцій вищої освіти, і кожна інституція має досягати досконалості відповідно до своєї місії та стратегічних пріоритетів. Наявність прозорої Інформації щодо специфічного профілю та досягнень окремих інституцій дасть можливість політикам розробляти ефективніші стратегії для вищої освіти, а інституціям використовувати це для розбудови свого потенціалу".

В свою чергу посилення інституційної автономії, актуальність розроблення та імплементації інституційних профілів та індивідуальних стратегій розвитку вищих навчальних закладів веде до необхідності реалізації системи заходів, спрямованої на професіоналізацію управління у вищій освіті, передусім через професійний розвиток лідерів:

– "Розвиток стратегічного лідерства та професіоналізованого менеджменту у вищій освіті, а також реалізація сучасної політики управління людськими ресурсами є критично необхідними для розроблення та запровадження інституційних стратегій задля якості та ефективного використання ресурсів".

– "Необхідно підтримувати розвиток стратегічних і професійних лідерів та менеджерів у вищій освіті, гарантувати, що інституції вищої освіти мають автономію для того, щоб обирати свій стратегічний напрям, скеровувати внутрішні ресурси на залучення кращого викладацького та дослідницького персоналу".

– "Лідерство у вищій освіті та менеджмент мають бути системно розвинутими та професіоналізованими" [1, с. 83].

Слід уточнити, що йдеться саме про професіоналізоване управління. Здійснений аналіз дає можливість стверджувати, що професіоналізацію управління слід розглядати як процес, метою якого є удосконалення управління. Такого удосконалення можна досягти через професійну підготовку управлінців; розроблення, запровадження та модернізацію інструментів управління (управлінської інфраструктури); формування світогляду (філософії управління) задля визначення орієнтирів щодо реалізації управління.

Зважаючи на інноваційний курс розвитку економіки України, модернізація системи освіти відповідно до сучасних світових вимог є одним із пріоритетних завдань органів державного управління. Потрібно зазначити, що у цьому напрямі здійснюється чимало кроків. Однак їх ефективність є поки що низькою. Про це свідчать як висновки досліджень вітчизняних вчених і практиків, так і відношення до випускників українських вищих навчальних закладів за кордоном (переважна більшість дипломів українських вузів там не визнається). Це спричинено: екстенсивним шляхом розвитку вищої освіти (збільшення кількості ВНЗ III-IV рівня акредитації та чисельності студентів без відповідного покращення освітньої бази – чисельності та якості науково-педагогічного персоналу, матеріального забезпечення) замість інтенсивного; слабким рівнем інтеграції освіти та науки у ВНЗ України (показники науково-дослідницької роботи та впровадження її результатів у навчальний процес). Саме ці фактори зумовлюють високий рівень і авторитет освітніх закладів США, Великої Британії, Голландії та інших розвинених країн. Відповідно ці напрями мають стати основою реформи української вищої освіти, якщо ставити за мету підвищення її стандартів до світового рівня[2].

Існує ряд проблем, що стримують розвиток системи вищої освіти в Україні а саме:

– надлишкова кількість навчальних напрямів і спеціальностей, відповідно 76 та 584. Кращі ж світові системи вищої освіти мають у 5 разів менше;

– недостатнє визнання у суспільстві рівня "бакалавр" як кваліфікаційного рівня, його незатребуваність вітчизняною економікою;

– зарозлива тенденція до погіршення якості вищої освіти;

– розрив зв'язків між освітянами і працедавцями, між сферою освіти і ринком праці;

– невинуватна плутанина у розумінні рівнів "спеціаліст" і "магістр". З одного боку, близькість програм підготовки спеціаліста і магістра, їхня еквівалентність за освітньо-кваліфікаційним статусом, а з іншого – вони акредитуються за різними рівнями, відповідно до III і IV;

– нехтування передовими науковими дослідженнями у закладах освіти, складна система наукових ступенів (у порівнянні із загальноєвропейською) ускладнює мобільність викладачів і науковців у Європі;

– неадекватно до потреб суспільства і ринку праці вирішується доля такої розповсюдженної ланки освіти, як технікуми і коледжі, це при тому, що їхня чисельність в державі у чотири рази більша, ніж ВНЗ III та IV рівнів акредитації разом узятих;

– відійшла в минуле колись добре організована для централізованої економіки система підвищення кваліфікації та перепідготовки. Нової системи, що задовольняла б потреби ринкової економіки, в Україні не створено. Тому дуже важливий загальноєвропейський принцип "освіта через усе життя" поки що в умовах нашої держави не може бути повною мірою реалізований;

– університети України не беруть на себе роль методологічних центрів, новаторів, піонерів суспільних перетворень, за якими має йти країна. Рівень автономії ВНЗ у цих питаннях значно нижчий від середньоєвропейського. Не завжди виконують роль методологічних керманів заклади освіти, що мають статус національних, у той час, коли їхня кількість досягла близько 40 % від загальної кількості ВНЗ III та IV рівнів акредитації.

Стратегічними завданнями модернізації вищої освіти в Україні є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні. Цей трансформаційний процес має базуватися на таких засадах:

1. національна ідея вищої освіти, зміст якої полягає у збереженні і примноженні національних освітніх традицій. Вища освіта покликана виховувати громадянина держави України, гармонійно розвинути особистість, для якої потреба у фундаментальних знаннях і підвищенні загальноосвітнього і професійного рівня асоціюється зі зміцненням своєї держави;

2. розвиток вищої освіти має підпорядковуватися законам ринкової економіки, тобто закону розподілу праці, закону змінності праці та закону конкуренції, оскільки економічна сфера є винятково важливою у формуванні логіки суспільного розвитку. Водночас, необхідно враховувати при цьому не менш важливі чинники – соціальні, політичні, духовного життя, суспільної свідомості, культури та морально-психологічних цінностей. Значна частина проблем, що накопичилася в системі вищої освіти, пов'язані насамперед із розбалансованістю комплексу зазначених чинників суспільних перетворень;

3. розвиток вищої освіти слід розглядати в контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у тому числі європейських.

Зокрема, привести законодавчу та нормативно-правову базу вищої освіти України до світових вимог, відповідно структурувати систему вищої освіти та її складові, впорядкувати перелік спеціальностей, переглянути зміст вищої освіти; забезпечити інформацію навчального процесу та доступ до міжнародних інформаційних систем. Вищій школі необхідно орієнтуватися не лише на ринкові спеціальності, але й наповнити зміст освіти новітніми матеріалами, запровадити сучасні технології навчання з високим рівнем інформатизації навчального процесу, вийти на творчі ділові зв'язки із замовниками фахівця [3, с. 36].

Україна могла б запозичувати багато цінного з освітнього досвіду європейських країн. В першу чергу гнучкість системи вищої освіти. Наявність декількох ступенів у вищій освіті дозволяє отримати диплом людям будь-якого віку з різним рівнем доходів і здібностей, зручні терміни і в зручному місці. Ця система дає можливість підвищувати кваліфікацію набувати нової професії в будь-якому віці вчитися в будь-якому вузі в Україні і за кордоном, суміщати навчання з роботою. По-друге, європейська вища освіта могла б збагатити українську практику новими формами організації і контролю самостійної роботи студентів. У європейських вузах студенти для отримання заліку можуть на вибір складати іспит або писати дослідницьку роботу по курсу. Завдання для робіт формулюється так, щоб стимулювати самостійне мислення студентів, а не заохочувати переписування розумних думок з різних джерел.

По-третє українським вузам було б корисно підсилити прагматичну направленість утворення, як це роблять зарубіжні вузи. Треба сміливо вводити нові курси, що відповідають сучасним запитам суспільства, активно привертати професіоналів-практиків для читання лекцій.

У свою чергу українська вища освіта може поділитися з європейськими колегами досвідом по здійсненню фундаментальної наукової підготовки, особливо в області точних і природних наук. Ефективні організаційні форми занять (лекції, семінари) і контролю (усні іспити у формі бесіди) дають можливість безпосереднього особистого спілкування студента і викладача. В ході подібного спілкування здійснюється не тільки інформаційна, але і виховна взаємодія. Ця практика дозволяє розвивати творчі здібності кожного студента і забезпечує реалізацію творчого потенціалу викладача. Тому навряд чи варто відмовлятися від лекційних курсів, повністю замінюючи їх самостійною роботою, і від усних іспитів, оскільки в гонитві за так званою безсторонністю оцінки знань і умінь навчених можна втратити особову складову освіти.

Сильною стороною вищої школи є і система підготовки фахівців вищої ланки – кандидатів наук. Фактично тільки зі своєю системою аспірантури може скласти конкуренцію США на світовому ринку освітніх послуг. Жодна з європейських країн не може запропонувати такої стрункої, змістовно насиченої і професійної системи підготовки фахівців вищої кваліфікації. Відомо, що аспірантура в європейських університетах не має таких продуманих програм, які є в українській аспірантурі, і таких уніфікованих вимог до рівня підготовки фахівців. Це – українське досягнення яке може приносити великі доходи на ринку освітніх послуг.

Сучасна українська вища школа перебуває у стані багаторічних глибоких перетворень, що відбувається під девізом модернізації. При цьому модернізація обумовлена як структурними і якісними змінами останніх років усередині українського суспільства і держави, так і процесом наступаючої глобалізації у всіх сферах життєдіяльності людини. На цьому фоні особливо гостро коштує питання про збереження достоїнств вітчизняної вищої освіти при гнучкому сприйнятті деяких моделей, прийомів та засобів організації вищого утворення зарубіжних країн [4, с. 182].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, до основних складників процесу модернізації європейської вищої освіти належать наявність чіткої стратегії, політики та інструментів модернізації; інституційна автономія, інституційні стратегії та профілізація інститутів вищої освіти (розроблення та імплементація профілів організації); професійна підготовка лідерів (вищий рівень) і менеджерів (середній рівень) вищих навчальних закладів. Тому в умовах сучасних суспільних трансформацій та модернізації вищої освіти особливої актуальності набувають врядування, інституційна автономія та професійне лідерство. Для євро інтеграційних перспектив України важливо своєчасно та адекватно реагувати на зазначені виклики. Саме тому зусилля науковців у сфері вищої освіти мають бути спрямовані на пошук та апробацію релевантних моделей, інструментів, методів для формування університетського самоврядування та інституційної автономії. Результати таких досліджень мають бути імplementовані у розбудову навчальної інфраструктури для керівників вищих навчальних закладів задля розвитку їхньої професійної компетентності. Це дасть можливість вітчизняним інституціям вищої освіти та їхнім лідерам ефективно відповідати на зазначені виклики, забезпечуючи успішний організаційний розвиток, а отже, сприяючи підвищенню якості вищої освіти України та її конкурентоспроможності у Європейському просторі вищої освіти.

Серед складових модернізації вищої освіти України, які набувають особливої значущості в контексті національних пріоритетів XXI століття, необхідно виокремити наступні:

1. Приведення національної законодавчо-правової бази в освітній галузі у відповідність до міжнародних стандартів.
2. Оптимізація мережі вищих навчальних закладів, укрупнення напрямів і спеціальностей вищої освіти.
3. Створення умов для забезпечення рівного доступу до вищої освіти, безперервність процесу освіти та професійного вдосконалення.
4. Забезпечення високої якості освітніх послуг, їх відповідність світовим стандартам.

5. Інформатизація освіти, модернізація її методів та освітніх технологій, перехід до відкритої моделі освіти.

6. Запровадження в навчальний процес інноваційних і креативних елементів, новітніх досягнень освіти і науки та ін.

Тому серед основних напрямів поліпшення розвитку вищої освіти необхідно виділити такі:

1. Подальша трансформація мережі вищих навчальних закладів на задоволення потреб особистості та регіонів відповідно до вимог ринкової економіки. Це дасть можливість вирівняти потенціали, мережі вищих навчальних закладів у розрізі регіонів, зменшити еміграційні потоки молоді за освітнім фактором у регіони з високим освітнім потенціалом, пом'якшити ситуацію, що складається у сфері працевлаштування молоді.

2. Реалізація принципів універсального підходу до розвитку вищої освіти. Це необхідно тому, що універсальність освіти забезпечує здобуття молоддю, яка має необхідні здібності, мотивацію й адекватну підготовку до всіх етапів життєвого шляху, вищої освіти; поєднання функцій навчання та виховання; використання різних форм роботи в задоволенні освітніх потреб усіх і на всіх етапах життя; етичну роль у період кризи цінностей в суспільстві; сприяти культурі злагоди та миру в суспільстві.

3. Забезпечення відповідності вищої освіти сучасним вимогам та умовам, за яких потреби розвитку держави та регіонів будуть у центрі політичного бачення та рішень. Це дозволить комплексно визначити свої завдання у сфері підготовки та перепідготовки кадрів, наукових досліджень і надання освітніх послуг, мати відповідні до цього ресурси, передбачити розвиток духу підприємництва, сприяти підвищенню рівня економічної активності громадян.

4. Функціонування міцного "освітнього ланцюжка", що забезпечить безперервну систему освіти громадян, а також створення умов для застосування більш гнучких програм, які сприяють доступності вищої освіти протягом усього життя людини, включаючи самоосвіту.

5. Формування демократичних відносин між викладачами і студентами. Такий підхід забезпечить управління цими відносинами на принципах рівності, здібностей і взаємної поваги, створить умови для формування майбутнього громадянина, здатного до професійної діяльності в соціально орієнтованій економіці.

6. Адаптація змісту вищої освіти через Державні стандарти (освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми) до потреб суспільства. Це дозволить створити на базі підготовки фахівців широкого профілю механізм гнучкої адаптації випускників до умов ринкової праці, підвищити їх академічну мобільність, зорієнтувати трудовий потенціал на продуктивну професійну діяльність у певних сферах, механізм безперервного оновлення змісту вищої освіти.

7. Диверсифікація структури й обсягів підготовки, навчальних планів і програм. Це необхідно за умов динамічного формування інфраструктури виробничої та невиробничої сфери, ринку праці. Збалансованість пропозицій ринку праці буде сприяти розв'язанню низки проблем, пов'язаних із працевлаштуванням молоді, її соціального захисту.

Список використаних літературних джерел:

1. Калашнікова С. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключові орієнтири / С. Калашнікова // Вища освіта України. – 2012. – №2. – с. 80-84.
2. Калінічева Г.І. Модернізація системи вищої освіти України в контексті національних пріоритетів XXI століття [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/porta1>.
3. Куклін О.В. Модернізація вищої освіти України: Стратегічні засади, тенденції та напрями реалізації / О.В. Куклін // Науковий вісник ЧДДЕУ. – 2011. – № 4 (12). – с. 34-39.
4. Пінчук Є.А. Болонський Процес і проблеми модернізації вищої освіти в Україні / Є.А. Пінчук // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – 2009. – №2. – с. 176-18.
5. Сіденко В.Р. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до "Європи 2020" / В.Р. Сіденко // Проблеми Інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – №1. – с. 113-125.

ПОНОМАРЕНКО Євгенія Броніславівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції: 26.09.2012 р.